

250 jaar Teekengenootschap Pictura

Een mooie jubileumpenning

Pictura, het oudste teekengenootschap van Nederland viert feest. De kunstenaarsvereniging bestaat dit jaar 250 jaar en daar wordt uitgebreid bij stil gestaan. In het Dordrechts Museum was eerder dit jaar de tentoonstelling *De Gebroeders van Strij. Van schets tot schilderij – 250 jaar Pictura* te zien, in het Filmtheater De Witt werden speciale filmavonden georganiseerd en het Dordrechts Museum organiseerde ook speciale kunstbe-schouwingen; bijeenkomsten waar op achttiende-eeuwse wijze tekeningen werden bekeken en besproken. Ook werd de tweejaarlijkse Picturaprijs

Leden van Pictura tekenen naar een levend model.
Circa 1915-1925 (foto: Regionaal Archief Dordrecht,
inv. 552_321228)

Lei Lennaerts (1965), *250 Jaar Teekengenootschap Pictura* 2024, zilver, (collectie: Dordrechts Museum, nog niet ingeschreven in de inventaris). Ontwerp voorzijde: Robert Jan van 't Hoff-van Strij (1956), ontwerp keerzijde: Geerten Ten Bosch (1959), typografie: Theun Okkerse (1954)

uitgereikt, met bijhorende presentaties in het monumentale uit de zestiende eeuw daterende pand van Pictura 'Dit is in Oostenrijk' aan de Voorstraat 190-192 in Dordrecht.

Jubileumpenning

Het Teekengenootschap Pictura is in het najaar van 1774 opgericht door onder andere Abraham van Strij. Als doel werd bepaald dat de beeldende kunstenaars bijeenkwamen om in de open lucht te tekenen, elkaars werk te bespreken en naar (naakt) model te tekenen, iets wat nog steeds tweeweke-lijks plaatsvindt. Al snel konden ook beoefenaars van andere disciplines lid worden, zoals bouwkun- digen. Tal van bekende kunstenaars als de gebroe- ders Abraham en Jacob van Strij, Johannes Corne- lis Schotel en Willy Sluiter zijn lid geweest. Ook nu nog is Pictura het bruisende centrum waar heden- daagse Dordtse kunstenaars samenkomen.

Bij een jubeljaar hoort ook een jubileumpen- ning. Aanvankelijk was er wat onduidelijkheid, mede door de wisseling van het bestuur, wie de jubileumpenning zou gaan maken. Eerst zou er een prijsvraag komen, maar uiteindelijk werd die niet uitgeschreven. Na wat interne discussies heeft uiteindelijk Pictura-lid Robert Jan van 't Hoff het voortouw voor een penning genomen en de voorzijde ervan ontworpen. Voor de keerzijde koos hij het nieuwe logo van dit jubileumjaar, dat is ontworpen door Geerten Ten Bosch.¹ Van 't Hoff heeft naast zijn dagelijkse werk de avondopleidin- gen doorlopen aan Academie voor Kunst en Vorm- geving Sint Joost te Breda en de Academie voor Beeldende Kunsten te Rotterdam, heeft zich vervol- gens gevestigd als kunstenaar, daarna het kunste- naarschap gecombineerd met werkzaamheden in de reclamewereld en ten slotte tot zijn pensioe- ring naast zijn werk als buschauffeur in het open- baar vervoer. Na zijn pensionering is hij zich weer

Abraham van Strij (1753-1826), *De Tekenles*. Z.j. (1800-1820), olieverf op paneel, 690 x 603 mm (collectie: Dordrechts Museum, inv. DM/896/57)

Anoniem, *Keerzijde van de prijspenning van het Teekengenootschap Pictura, aan Jan de Greef. 1799, zilver, 37 mm* (collectie: Huis Van Gijn, Dordrecht, inv. 7038)

Anoniem, *Prijspenning van het Teekengenootschap Pictura aan Cornelis van Braam. 1802, zilver met koperen rand, 53 mm* (collectie: NNC, inv. 1963-0062)

meer gaan toeleggen op het kunstenaarschap.² Geerten Ten Bosch heeft haar opleiding tot grafisch ontwerper gekregen aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten te Den Haag.³

Voor de voorzijde heeft Robert Jan van 't Hoff, die zich als rechtstreekse nazaat van Abraham van Strij ook Van 't Hoff-van Strij noemt, het schilderij *De Tekenles* van Abraham van Strij als uitgangspunt genomen. Het omschrift is boven 'SCHOONHEID ALS BRON VAN INSPIRATIE' en onderaan staat op het tafelkleed 'PICTURA/ 250 JAAR'. De kunstenaar heeft in het midden naast het beeld op tafel de penning met zijn monogram gesigneerd. De keerzijde geeft in het plat alle jubilea sinds de oprichting met intervallen van 25 jaar en heeft als omschrift 'TEEKENGENOOTSCHAP PICTURA DORDRECHT 1774 – 1 OKTOBER – 2024'. De typografie was in handen van Theun Okkerse en de stempels zijn gemaakt door Lei Lennaerts.⁴ De penning heeft een diameter van 50 mm en is in een zeer kleine oplage geslagen bij Venrooy Goud- en Zilverindustrie B.V. te Den Bosch. Deze is bij Pictura te bestellen in een bronzen, verzilverde, zilveren en vergulde uitvoering.

Penningtraditie

Pictura kent een lange traditie van het uitgeven van met name prijspenningen. In de collectie van museum Huis Van Gijn bevinden zich tal van dergelijke prijspenningen die doorgaans elke twee jaar werden uitgereikt. De oudste in deze collectie dateert uit 1799. Het gaat hier om de tweede ereprijs voor bouwkunde, die in dat jaar is toegekend aan Jan de Greef (1784-1834).⁵ Het is een zilveren penning met een diameter van 37 mm. De uitvoering is nog heel simpel, dat in tegenstelling tot latere penningen. Op de voorzijde prijkt slechts 'PICTURA TE DORDRECHT' en op de keerzijde staat 'TWEDE EERE PRYS BOUWKUNDE JAN DE GREEF MDCCXCIX'. Overigens was De Greef pas vijftien jaar oud toen hij deze prijs ontving. Was deze prijspenning nog zeer eenvoudig, uit 1802 dateert een prijspenning die al wat uitvoeriger van tekst is voorzien. Die penning bevindt zich in de Nationale Numismatische Collectie (NNC). Op de voorzijde staat als opschrift 'EERSTE EEREPRIJS VOLGENS UITERSTEN WILLE VAN Mr P. V.D. SANTHEUVEL VAN DRIEL, GEB. III OCTOBER MDCCXXXII. OVERL. XX AUGUSTUS MDCCIC' en als omschrift boven 'NAAR HET LEEVEN.' en onder 'BEHAALD DOOR CORNELIUS VAN BRAAM'. Deze

zilveren penning met een koperen rand heeft een diameter van 53 mm. Cornelius van Braam (1770-1803) is later ook nog secretaris van Pictura geweest.⁶ Mr. P. van de Santheuvel van Driel heeft voor het uitreiken van prijspenningen een legaat nagelaten.

Lithografie van de prijspenning van Pictura, in 1863 ingesteld ter vervanging van de oudere penningen. 1864, steendruk op papier, diameter 50 mm (collectie: Regionale Archiefdienst Dordrecht, inv. 551_11247)⁷

In 1863 kreeg de prijspenning een ander uiterlijk. Voor het ontwerp tekende David van der Kellen (1804-1879) en de penning is vervaardigd bij 's Rijks Munt te Utrecht. De voorzijde toont een zittende vrouw, Pictura, die in haar linkerhand een palet met penselen vasthoudt en in haar rechterhand een lauwerkrans boven een brandend altaar houdt. Tegen de stoel staat links een wapenschild met het wapen van Dordrecht. Het omschrift luidt 'TEEKENGENOOTSCHAP PICTURA TE DORDRECHT' en onder de vrouw staat in de afsnede 'OPGERIGT IN 1774'. Naast het wapenschild heeft de medailleur zijn initialen VDK geplaatst. De keerzijde heeft in het hart een open veld binnen een krans van twee lauriertakken bijeengehouden door een wapenschild, beladen met drie konijnen naar links (Van den Santheuvel) en als omschrift 'PRIJS VAN Mr P. V. D. SANTHEUVEL V. DRIEL GEB. 3 OCT. 1732 OVERL. 20 AUG. 1799.'

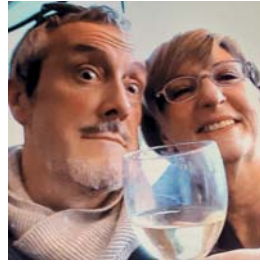

David van der Kellen, Eerste eeuwfeest Teekengenootschap Pictura. 1874, zilver, 50 mm (collectie: Rijksmuseum, inv. NG-VG-1-4296)

Ook werden er bij enkele jubilea penningen geslagen. Uit 1874 dateert de penning die op het eerste eeuwfeest van Pictura is geslagen. De voorzijde is identiek aan het ontwerp van David van der Kellen voor de prijspenning uit 1863. Op de keerzijde staat in een lauwerkrans 'EEUWFEEST GEVIERT 1.OCTOBER 1874'. De penning is wederom vervaardigd bij 's Rijks Munt te Utrecht, heeft een doorsnede van 50 mm en is in zilver en brons geslagen. Het eerste eeuwfeest werd overigens groots gevierd met onder andere een diner, zo valt te lezen in de *Dordrechtsche Courant*; 'De heer van Noorda droeg een vers voor, waarin geestig en luimig de lotgevallen van Pictura werden geschetst'. De krant vervolgt: 'De geestdrift steeg ten top, toen omstreeks tien ure het muziekcorps *Euterpe* de welbekende toonen van het *Schilderslied* deed hooren'. De voorzitter 'sprak [hierop, JMM] den wensch uit, dat ook eemaal de harmonievereeniging, steeds in bloei toenemend en haar doel beantwoordend, haar eeuwfeest mogt vieren en eindigde met voor haar archief de herinneringsmedaille aan te bieden en de leden uit te noodigen de tentoonstelling te komen bezichtigen'. Elders in deze krant staat overigens een advertentie van Pictura waaruit blijkt dat de tentoonstelling 'in het lokaal aan het Hof, geopend [is, JMM] voor het publiek, tegen 10 cents entrée per persoon op Zondag 4, Maandag 5 en Dinsdag 6 October 1874 van 's morgens elf tot namiddags vier ure'.⁸

Meer dan een eeuw is er daarna geen penning geslagen op een jubileum. Wellicht waren er door de financiële crisis in 1924 geen middelen om een penning uit te geven. Maar ook bij het 175 jarig bestaan in 1949 is geen penning uitgegeven. Het feest werd, zo staat in *De Dordtenaar*, 'sober [...] gevierd, ofschoon de feestvreugde niet heeft ontbroken. We hadden graag gezien dat dit een waarlijk algemeen Dordts feest was geworden, dat weerklink had gevonden in de harten van de burgerij, die er toch trots op moest zijn het oudste, nog bestaande schildersgenootschap van ons land te bezitten. Zo iets eist echter een omvangrijker voorbereiding dan men nu had genomen en ook ... een sterkere financiële positie'.⁹

In 1974 volgde het tweede eeuwfeest. Ook toen is dit jubileum niet met een penning geëerd. Deze wordt althans niet gevonden in de collectie van museum Huis Van Gijn, in de Begeer-catalogi wordt dit niet vermeld en van 1974 kan Robert Jan

Robert Jan van 't Hoff en Dini Borst in het Dordrechts Museum 2016, bij de expositie van Bouke Ylstra (1933-2019) (foto: Robert Jan van 't Hoff)

Het maken van de penning in het atelier van Venrooy Goud- en Zilverindustrie B.V. te Den Bosch (foto: Robert Jan van 't Hoff)

Dini Borst, 225 jaar Teekengenootschap Pictura. 1999, brons, 96,9 mm (collectie: Robert Jan van 't Hoff, Dordrecht)

van 't Hoff zich geen penning herinneren.¹⁰ Extra mooi is het dan ook dat er in 1999 op het 225-jarig bestaan wel weer een penning is uitgeven. Het ontwerp was van Pictura-lid Dini Borst (1953-2016) en de penning is vervaardigd door Koninklijke Begeer, toen nog in Zoetermeer. Dini Borst heeft haar opleiding genoten aan achtereenvolgens de Academie voor Kunst en Vormgeving Sint Joost te Breda, de Academie voor Beeldende Kunsten te Rotterdam en ten slotte de Hogeschool voor de Kunsten te Utrecht. Behalve als prentkunstenaar, schilder, tekenaar en ontwerper heeft zij ook lesgegeven en gaf ze rondleidingen in het Dordrechts Museum en Huis Van Gijn. Zij woonde in de Voorstraat en in de etalage van haar huis was vaak werk van haar te zien. In Pictura huurde zij een klein atelier. Zij heeft tal van prijsvragen gewonnen. Helaas is zij na een kort ziekbed al in 2016 overleden, pas 63 jaar oud.¹¹ Op de voorzijde van deze jubileumpenning is een gevelrij van vijf huizen afgebeeld, waaronder het gebouw van Pictura en links een kale boom waarnaast zij haar signatuur en de datum heeft geplaatst 'Dini '99'. Op de keerzijde zijn negen regels in programmeertaal afgebeeld en schuin staat *Pictura* en de jaartallen 1774 en 1999. Het omschrift luidt: 'VAN TEKENEN NAAR DIGITAAL'. De penning is in brons uitgevoerd en heeft een doorsnede van 96,9 mm.

Dini Borst en Robert Jan van 't Hoff hebben elkaar leren kennen op de Sint Joost Academie in Breda en zijn hun hele leven bevriend geweest. Het is dan ook heel bijzonder dat zij beiden hebben getekend voor de laatste twee jubileumpenningen van Pictura. ○

Op de website www.pictura.nl staan alle activiteiten van dit lustrumjaar vermeld. Met speciale dank aan Robert Jan van

't Hoff, die mij van veel informatie heeft voorzien over de jubileumpenningen van 1999 en 2024. Ook dank ik Sander Paarlberg, conservator van het Dordrechts Museum, en Anna Stibbe, junior-conservator Geschiedenis van Huis Van Gijn, voor hun medewerking bij het verstrekken van informatie over de andere Pictura penningen. Anna wees mij bovendien op de berichten in de diverse kranten die in de tekst zijn aangehaald.

Noten

1. Dordt Centraal (31 maart 2024), op: <https://dordtcentraal.nl/cultuur/pictura-250-relpenning/> (raadpleging 25 augustus 2024)
2. Mondelinge mededeling van R.J. van 't Hoff d.d. 17 en 20 juni 2024.
3. www.rkd.nl (raadpleging 25 augustus 2024).
4. Meer Mohr, Jim van der (2020) Waarderingspenning voor de bevrijding van 's-Hertogenbosch in 1944. Een nieuwe penning door Lei Lennaerts, in: *De Beeldenaar* 44-3, 113-114.
5. Scheen, P.A. (1981) *Lexicon Nederlandse Beeldende Kunstenaars 1750-1880* (Den Haag) 176; www.rkd.nl (raadpleging 25 augustus 2024).
6. Scheen, 1981: 67, noot 1.
7. Smits van Nieuwerkerk, J.A. (1864) *Beschrijving van de Eere- of prijspenning van het Teekengenootschap Pictura* (Dordrecht).
8. *Dordrechtsche Courant* (3 oktober 1874).
9. *De Dordtenaar* (31 december 1949).
10. Zwierzina, W.K.F. (1935) *Koninklijke Begeer: penningen geslagen of gegoten in de jaren 1880-1935* 1-4 (Den Haag); Weiler, A.C. von (1960) *Koninklijke Begeer ateliers voor edelsmeed- en penningkunst Voorschoten. Penningen geslagen of gegoten in de jaren 1935-1960* 5 (Leiden); Weiler, A.C. von (1975) *Koninklijke Begeer B.V. Ateliers voor Edelsmeed- en Penningkunst Voorschoten. Penningen geslagen of gegoten in de jaren 1960-1975* 6 (Voorschoten).
11. www.rkd.nl (raadpleging 25 augustus 2024); Jacobs, P.M.J. (1993) *Beeldend Nederland, biografisch handboek* 1 (Tilburg) 152; schriftelijke mededeling Robert Jan van 't Hoff, e-mail d.d. 20 juni 2024.